

JĘZYKOZNAWSTWO

Elżbieta Bogdanowicz

DOI: 10.15290/sw.2023.23.07

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: e.bogdanowicz@uwb.edu.pl
ORCID: 0000-0002-8675-6815

Wschodniosłowiańskie cechy językowe w antroponimii unitów zamieszkujących obwód białostocki w 1810 roku

Słowa kluczowe: Kościół unicki, obwód białostocki, antroponimia, cechy wschodniosłowiańskie

1. Z historii terenu i Kościoła unickiego

Od czasów najdawniejszych pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie (w tym utworzony w 1807 r. obwód białostocki¹) było obszarem ścierania się kultury polskiej i łacińskiej (katolickiej) z kulturą ruską i bizantyjską (prawosławną), „(...) najpierw wchodząc w skład państwowości litewskiej, potem przez kilka stuleci przynależąc do państwa polsko-litewskiego, następnie imperium carów rosyjskich (z epizodyczną przynależnością do Prus na północy i Austrii na południu oraz dłuższym związkiem z Kongresówką), by po 1918 r. wejść w skład odrodzonego i całkowicie suwerennego państwa polskiego.” [Kołbuk 2013, 11]. Na omawianym pograniczu przez ponad pięć wieków o dominację walczył zachodni Kościół rzymskokatolicki ze wschodnią Cerkwią prawosławną. Pod koniec 1595 r. – za pontyfikatu papieża Klemensa VIII –

¹ Obwód białostocki obejmował wschodnią część ziem III zaboru pruskiego (ok. 9,1 km²) i na mocy pokoju w Tylży zawartego między cesarzem Napoleonem i carem Aleksandrem I został wcielony do Imperium Rosyjskiego. W jego strukturach pozostawał do 1842 r. jako odrębna jednostka administracyjna.

Cerkiew prawosławna Rzeczypospolitej Obojga Narodów zawarła z Kościołem rzymskim unię kościelną, której postanowienia zostały ogłoszone na synodzie prawosławnym w dniach 6–10 października 1596 r. w Brześciu nad Bugiem (wówczas litewskim). Najważniejszym postanowieniem unii brzeskiej było uznanie przez biskupów prawosławnych zwierzchności papieża oraz przyjęcie wszystkich dogmatów katolickich. Cerkiew prawosławna zaś miała zachować własną liturgię, kalendarz juliański oraz małżeństwa księży. Warto dodać, że unia brzeska nie przywróciła sakramentalnej jedności Kościoła i Cerkwi w Rzeczypospolitej, gdyż przyrzeczenia dane unitom, dotyczące zwłaszcza nienaruszalności ich obrządku i tradycji liturgicznych, były fikcją [Bendza 2003, 275]. Unicy hierarchowie nie zostali też zrównani w prawach z rzymskokatolickimi dostojnikami [Matus 2015b, 588].

Po zawarciu unii brzeskiej na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów zaczęły powstawać struktury Kościoła unickiego z podziałem na diecezje, dekanaty i parafie. W okresie przedrozbiorowym składał się on z ośmiu diecezji: metropolitarnej kijowsko-wileńskiej oraz połockiej, lwowsko-halicko-kamienieckiej, przemysko-samborskiej, łucko-ostrowskiej, chełmsko-bełskiej, pińsko-turowskiej i włodzimiersko-brzeskiej [Kołbuk 1998, 33]. Zmiany w organizacji Kościoła unickiego na obszarze Rzeczypospolitej nastąpiły po rozbiorach. Największy wpływ na jego funkcjonowanie wywarła polityka prowadzona przez rosyjskich carów. Za czasów Katarzyny II, która brała udział we wszystkich trzech rozbiorach Rzeczypospolitej i doprowadziła wraz z pozostałymi zaborcami do upadku polskiej państwowości, unicy w wyniku różnych nacisków zaczęli masowo przechodzić na prawosławie. Car Paweł I, jej następca, był z kolei przychylny unitom. W czasie swego panowania powołał do życia dwie nowe diecezje unickie, brzeską i łucką oraz dokonał reorganizacji pozostałych [Śliwa 1979, 223]. Aleksander I również tolerował unitów w swoim państwie i np. w pierwszym manifeście skierowanym do mieszkających w obwodzie białostockim wyznawców tego obrządku zapewniał: „Wszystkie prawa i przywileje wasze zostaną nieodjętymi. Wyznanie religii waszej w całości się zachowa.” [Maroszek 2019, 32]. W okresie jego panowania liczbę wiernych Kościoła unickiego szacuje się na 1 398 478, w ich rękach zaś pozostawało 91 klasztorów i 1388 parafii [Osadczy 2007, 50]. Sytuacja uległa radykalnej zmianie za rządów Mikołaja I, który wyrażał przekonanie, że duchowni unicy, przeważnie narodowości białoruskiej lub ukraińskiej, a więc reprezentujący kulturę wschodnią, powinni być wyznawcami wiary

prawosławnej [Mironowicz 2006, 469]. Do kasaty Kościoła grekokatolickiego w Imperium Rosyjskim, a więc i na terenie obwodu białostockiego, doszło za sprawą cara Mikołaja I, który w ukazie wydanym 1 marca 1839 r. nakazywał jego przyłączenie do Cerkwi prawosławnej [Maroszek 2019, 32]. Po tym wydarzeniu jedyną instytucją Kościoła unickiego pod rządami władców Rosji pozostała diecezja chełmska w Królestwie Polskim [Osadczy 2007, 356].

Unici zamieszkujący powstały w 1807 r. obwód białostocki, podzielony rok później przez władze rosyjskie na cztery powiaty: bielski, sokólski, drohiczynski i białostocki, jurysdykcyjnie podlegali diecezji brzeskiej². W 1810 r. nastąpiły kolejne przekształcenia w strukturze Kościoła unickiego w Cesarstwie Rosyjskim. Tym razem wierni dwóch dotychczasowych diecezji unickich zostali podzieleni pomiędzy cztery: metropolitalną litewską z siedzibą w Wilnie, połocką, brzeską i łucką [Matus 2015b, 592]. Obwód białostocki pozostał w diecezji brzeskiej. Zasięgiem administracyjnym obejmował dwa dekanaty – białostocki, który tworzyły parafie powiatu sokólskiego i białostockiego oraz dekanat bielski z parafiami w powiecie drohiczynskim i bielskim [Matus 2015a, 41].

Jak wiadomo, parafie formowane na podstawie rozporządzeń odpowiednich biskupów wokół centrów – cerkwi – stanowiły podstawową jednostkę organizacyjną Kościoła grekokatolickiego. Zarządzali nimi parochowie, czyli proboszczowie. Do stanu duchownego zaliczali się też diakoni oraz służba cerkiewna złożona z diaków i ponomarów, którzy asystowali podczas nabożeństw [Matus 2015b, 593]. Ponadto parafie mogły zatrudniać dzwonników, organistów, a na plebaniach – służbę świecką. W omawianym okresie, tj. w 1810 r., obok zadań ściśle religijnych, wypełniały one funkcje w dziedzinie oświaty i opieki społecznej oraz były ważnym ogniwem w systemie administracji państwowej [Frykowski 2014, 137].

2. Charakterystyka źródła materiału badawczego

Jako jednostki administracyjne parafie miały obowiązek składania różnorodnych sprawozdań i raportów do organów świeckich zarządzających danym

² Diecezja brzeska obejmowała również gubernię grodzieńską i cztery powiaty w guberni mińskiej (ślucki, piński, mozyrski, rzeczyccki) [Matus 2015b, 592].

terytorium. W przypadku obwodu białostockiego był to urząd generał-gubernatora wileńskiego [Ułaszyn 1961, 333], do którego w 1810 r. skierowano dokument – rękopiśmienną księgę w języku polskim, liczącą 103 karty, zawierającą osobowe wykazy duchowieństwa i służby cerkiewnej z parafii ulokowanych w powiatach bielskim, drohickim, białostockim i sokólskim, przygotowane przez poszczególnych parochów.

Wszystkie włączone do eksplorowanego źródła rejestry osób zachowują na ogół ujednoliconą strukturę.

Rozpoczyna je nagłówek informujący o zawartości dokumentu ze wskazaniem umiejscowienia terytorialnego danej parafii (cerkwi), nadrzędnej nad nią instytucji kościelnej, adresata i daty jego sporządzenia, np.:

*Spisek Osob Poddanych do Cerkwi Siemiatyckiej z Ich Siemieystwem należących w Powiecie Drohickim położoney, znaydujących się na Skutek Ukazu z Rzymsko Unitskiego Brzeskiego Konsystorza do Rządu Obłastnego Białostockiego przezemnie niżej podpisanego w 1810 R^u w Miesiącu Maja Dnia 28 podany.*³ (k. nr 29);

Spisek Osob Duchownych i Sług Cerkiewnych z Ich Siemienistoscią w Plebanii przy Cerkwi Parafialney Grodeckiej w Powiecie Białostockim położoney, znaydujących się na Skutek Ukazu z Rzymsko-Unitskiego Brzeskiego Konsystorza, do Rządu Obłastnego Białostockiego przezemnie niżej podpisanego. R^u 1810. Dnia 2° Maja podany. (k. nr 35);

Spisek Osob Duchownych i Sług Cerkiewnych z Ich Siemieystwem w Plebanij przy Cerkwi Nowodworskiej w Powiecie Sokolskim położoney naydujących się na Skutek Ukazu z Rzymsko Unitskiego Brzeskiego Konsystorza, do Rządu Obłastnego Białostockiego przezemnie niżej podpisanego R^u 1810 Miesiąca apr. dnia 12° podany. (k. nr 52);

Spisek Osob Służących rocznie w Plebanii przy Beneficyum Bockowskim w Powiecie Bielskim położoney, naydujących się na Skutek Ukazu z Rzymsko Unitskiego Brzeskiego Konsystorza, do Rządu Obłastnego Białostockiego przeze mnie niżej podpisanego w Roku 1810. Mca Junii 2° Dnia podany. (k. nr 82).

³ Wszystkie cytaty i przykłady zaczerpnięte z dokumentu źródłowego przytaczam w zapisie oryginalnym.

W dalszej kolejności przedstawiony jest aktualny stan osobowy parafii z podziałem na duchowieństwo i służbę cerkiewną oraz świecką. Podane są dane imienne każdej z osób, zarówno kobiet, jak i mężczyzn, ich stopień pokrewieństwa i pełnione funkcje oraz wiek, np.:

Plebania we Wsi Fastach w Powiecie Białostockim: *Paroch X. Wincenty Syn Andrzeja Gogolewskiego / 33, Żona Hanna Córka X. Onufrego Kraskiewicza / 30, Syn Onufry Wikientowicz / 8, Syn Alexander Wikientowicz / 3, Córka Emilia Wikientowiczowna / 1, Matka Xdza Katarzyna Córka Pawła Woiewodzkiego / 50, Córka Zuzanna Andreiewna / 14, Córka Maryanna Andreiewna / 11, Sługi Sztatne Cerkiewne: Dziak Jozef Syn Jakuba Tafiły / 30, Żona Hanna Córka Ignacego Bezzubika / 20, Działek Symeon Syn Romana Baranowskiego na Rok 1 ugodzony z Dobr Jego Imperatorskiej Mości / 20, Ogrodnik: Mikołaj Syn Tomasza Knyszynskiego / 34, Żona Maryanna Córka Romana Łobacza / 22, Syn Kazimierz Nikolaiewicz / 5, Córka Katarzyna Nikolaiewna / 1, Bazyli Syn Tomasza Knyszynskiego / 18, Córka Magdalena Tomasza Knyszynskiego / 9, Parobcy: Bartłomiej Syn Mateusza Halickiego / 80, Jozef Syn Kondrata Bakuna / 22, Obydwa z Dobr Jego Imperatorskiej Mości na Rok jeden Kontraktowane;*

Plebania we Wsi Klenikach w Powiecie Bielskim: *Paroch Xiądz Alexander Syn Mikołaya Michniakiewicza / 50, Żona Anna Corka Jana Krukowskiego / 37, Syn Norbert Alexandrowicz / 19, Corka Praxeda Alexandrowiczowna / 16, Corka Agata Alexandrowiczowna / 14, Corka Antonina Alexandrowiczowna / 4, Sługi Sztatne Cerkiewne: Organista Jan Syn Jakona Sierockiego ze Wsi Czyżow / 30, Żona iego Rozalia Corka Jozefa Oswiecinskiego / 22, Syn Bazyl Jana Jakonowicza / 1½ (k. nr 45);*

Osoby służące w Plebanij Klenickiej w Powiecie Bielskim: *Parobek Stefan Syn Grzegorza Kuzyki, ze Wsi Trzeszczotek Amtu Hołowieskiego / 22, D^ł Grzegorz Syn Minia Selewestruka, ze Wsi Horodczyna Amtu Klenickiego / 25, Dziewka Tatiana Corka Tomasza Pawluczuka, ze Wsi Trzeszczotek Amtu Hołowieskiego / 23 (k. nr 46).*

Każdy wykaz wieńczy formuła z zapewnieniem o zgodności przedłożonych danych ze stanem faktycznym oraz podpis parocha, np.:

Takowy Spisek Osob Poddanych iż wiernie ich podany świadczę, X. Jozefat Kamieński Paroch Pasynkowski, (k. nr 18);

Takowy Spisek znajduiącey się ludności w Plebanii Żerczyckiej przezemnie wiernie podaiący się własnoręcznie podpisuję, X. Piotr Michniakiewicz Paroch Cerkwi Żerczyckiej, Examinator Dtu Droh, (k. nr 20);

Jakowy Spisek nayduiących się Sług w Plebaniy przy Cerkwi Narodzenia Nay-swięższej P: Maryi Mielnickiey wiernie podaiący się własnoręcznie podpisuie, X. Jakub Bielawski Paroch mielnicki Cerkwi Narodzenia N: Panny Maryi (k. nr 64).

Omawiane źródło historyczne jest przechowywane w Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym w Wilnie i zawiera bogaty materiał nie tylko do studiów nad dziejami Kościoła grekokatolickiego, ale i do wieloaspektowych badań onomastycznych, przede wszystkim w zakresie antroponimii, która zajmuje się nazwami osobowymi. I właśnie te dwie kategorie antroponimiczne, tzn. imiona i nazwiska identyfikujące unitów zamieszkujących obwód białostocki w 1810 r., stanowią przedmiot oglądu w niniejszym opracowaniu. Moim zamierzeniem szczegółowym zaś jest wykrycie i omówienie wschodniosłowiańskich cech językowych w tym zorientowanym religijnie i terytorialnie zasobie.

3. Imiona

Do najbardziej trwałych i powszechnych elementów osobowego systemu nazewniczego, które funkcjonują we wszystkich kulturach, w każdej epoce, należą imiona. Ten typ antroponimów występuje też obligatoryjnie w formułach identyfikacyjnych w analizowanym dokumencie źródłowym. Wiele imion określających unickich mieszkańców obwodu białostockiego w 1810 r. jest osadzonych w kulturze wschodnich Słowian i Cerkwi prawosławnej, tzn. weszły one do obiegu po przyjęciu przez Ruś Kijowską chrztu z Bizancjum. Na przestrzeni stuleci imiona te ulegały adaptacji, początkowo do języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, a następnie do wschodniosłowiańskich języków narodowych i gwar [Abramowicz 1999, 8].

Zasób zgromadzonych imion cerkiewnych obejmuje przede wszystkim formy podstawowe, tzn. w pełnym wariacie metrykalnym, np. *Tatiana*: Tatiana Pawlanka ze Wsi Werveczek (k. nr 3); *Anastazyja*: Żona Anastazyja Córka Macieja Łuszcza (k. nr 12); *Matrona*: Żona Matrona z Domu Litwinianka (k. nr 19); *Paraskiewia*: Paraskiewia Wasilewiczówna (k. nr 49); *Spirydyon*: Paroch X. Spirydyon Syn X^a Ignacego Michniewicz (k. nr 13); *Naum*: Syn iego Naum Daniłow (k. nr 18); *Kupryan*: Barbara Matka Ich z Kupryana (k. nr 29); *Maxim*: Dziak Daniel Syn Maxima Remeszewicz

(k. nr 30); *Ilaryon*: Syn Ilaryon Teodorowicz Kaczanowski (k. nr 31); *Wasilij*: Diak Wasyl Syn X^a Alexandra Mińkoski (k. nr 49); *Łukian*: Dziewka Ahafia Córka Łukiana Jozwiuczanka (k. nr 55); *Miron*: Dziać Jan Syn Mirona Marciszewski (k. nr 70); *Konon*: Pałamar Konon Syn Martyna Gis (k. nr 70).

Jednak spora część analizowanych jednostek została zapisana w polskiej wersji językowej, np. cerk. Jewdokija⁴ > *Eudokia*: Eudokia Córka Gabriela (k. nr 29); cerk. Fieodora > *Teodora*: Dziewka Teodora Korsakowa Wdowa (k. nr 33); cerk. Jewfrosinija > *Frozyna/Fruzyna*: Żona iego Frozyna Córka Eliasza Czernikiewicza (k. nr 34); Żona Fruzyna Josipowna (k. nr 39); cerk. Konstatin > *Konstanty*: Pałamar Konstanty Iwana Zyski Syn (k. nr 6); cerk. Fieodor > *Teodor*: Syn Teodor Nikołajewicz (k. nr 25); cerk. Fieofan > *Teofan*: Syn Jana Dołbiński (k. nr 32); cerk. Ilija > *Eliasz*: Elias Hapciuk (k. nr 35); cerk. Wasilij > *Bazyli/Bazyl*: *Bazyli*: Żona Tekla Córka Bazylego Pierocka (k. nr 38); *Bazyl*: Syn Bazyl Jana Jakonowicza (k. nr 45); cerk. Kiriłł > *Cyryli*: Paroch X. Cyryli Syn Jana Bobrowski (k. nr 69); cerk. Aleksij > *Alexy*: Żona Julianna Córka X: Alexego Dybowskiego (k. nr 77); cerk. Nikifor > *Nicefor*: Prowiz X. Maxymilian Syn Nicefora Babulewicz (k. nr 98); cerk. Samuіл > *Samuel* Paroch X. Samuel Wdowiec Syn Miłkołaiia Nikonowicza (k. nr 98). Ekwiwalent cerkiewnego imienia Timofij zarejestrowano w zdrobniałej formie *Tymosz* (od Tymoteusz): Gospodarz Wasil Syn Tymosza Szurbaka (k. nr 84); Gospodarz Tymosz Syn Maxima Szurbaka (k. nr 85). W tym miejscu warto dodać, że występowanie polskich wariantów imion cerkiewnych w badanym źródle było bez wątpienia jednym z przejawów nasilonej polonizacji Kościoła grekokatolickiego w obwodzie białostockim na początku XIX w., co odnotowują historycy studiujący jego złożone dzieje [Maroszek 1996, 13–20; Matus 2015b, 594–604].

Odmiany derywowane imion, zapewne z uwagi na urzędowy charakter dokumentu, z którego je wyekscerpowano, nie są licznie reprezentowane. Identyfikują one wyłącznie przedstawicieli świeckiej służby cerkiewnej: *Darka*: Żona iego Darka Sebastianka (k. nr 18); *Lewko*: Dziewka Teodora z Lewka Jurczuka (k. nr 19); *Pełaszka*: Dziewka Pełaszka z Ryboł Miłkitianka (k. nr 93). Wszystkie te formacje słotwórcze powstały w wyniku

⁴ Materiał porównawczy w postaci podstawowych form cerkiewnych imion dla analizowanego korpusu nazw osobowych wypisałam ze słownika A. Superanskiej [2003].

sufiksacji jednostopniowej (*Dar-ka* < cerk. Darija, *Lew-ko* < cerk. Leon, Lew) lub dwustopniowej (*Peła-sz-ka* < cerk. Pielągija).

Imiona nadane podczas sakramentu chrztu unitom – pod wpływem języków i gwar wschodniosłowiańskich – nader często występują w przekształconej fonetycznie formie. Obserwujemy następujące procesy:

- przejście [g] w szczelinową, gardłową spółgłoskę [h] (cecha brus. i ukr.): cerk. Agafija > *Ahafia*: Córka Ahafia Andrejowna (k. nr 3), Żona Ahafia Córka Chwedora Pazdziery (k. nr 29), Żona iego Ahafia Marcinianka (k. nr 85), Ahafia Corka Stanisława Barszczewska (k. nr 86); cerk. Grigorij > *Hryhor/Hryhoryi*: Dziak Iwan Syn Hryhora Zubrowski (k. nr 5), Syn iego Hryhor Iwaniuk (k. nr 18), Syn Hryhoryi Wasilewicz (k. nr 49); cerk. Gawriił > *Hawryło*: Naiemnik Hawryło Burak (k. nr 24); cerk. Siergij > *Serhei*: Dziak Obywatel wsi Trościanicy Stefan Syn Serheia (k. nr 98);
- zamianę obcej językom wschodniosłowiańskim głoski [f] grupą [chw], [ch] lub [p]: cerk. Fieodor > *Chwedor*: Chwedor Pazdziera syn Jakona (k. nr 29), Tomasz Syn Chwedora (k. nr 29), Parobek Stefan Syn Chwedora Pacewicza (k. nr 44), Pałamarz Chwedor Panasiuk (k. nr 80); cerk. Małafij > *Małochwiej*: Stefan Naumiuk Parobek Syn Małochfieja (k. nr 19); cerk. Foma > *Choma*: Parobek Tomasz Syn Chomy Sidoruk (k. nr 78); cerk. Trofim > *Trochim*: Pałamarz Trochim Michalewicz Syn Michała (k. nr 19); cerk. Iosif > *Osip*: Jędrzey Syn Osipa (k. nr 29); cerk. Ewstafij > *Ostap*: Syn Jey Teodor Ostapa Syn Samoyluk (k. nr 54);
- przejście nagłosowego [a] w [o]: cerk. Aksienija > *Oxenia*: Żona iego Oxenia Stefanianka (k. nr 85); cerk. Aleksij > *Olexiey*: Parobek z Cieluszek Olexiey Marczuk (k. nr 96);
- wymianę spółgłosek nosowych [m] i [n]: ros. Nikita > *Mikita*: Parobek Mikita Harasimiuk (k. nr 3), Parobek Mikita Hryhoruk (k. nr 33); cerk. Artiemij > *Arteni*: Maister Nowiciatu X. Arteni Lewski (k. nr 103);
- przejście nagłosowego [je] w [o]: cerk. Jemielian > *Omelan*: Syn Omelan (k. nr 84), Parobek 2gi Omelan Ryhorczuk (k. nr 96); cerk. Ewstafij > *Ostap*: Syn Jey Teodor Ostapa Syn Samoyluk (k. nr 54);
- stwardnienie spółgłoski miękkiej: cerk. Simieon > *Symeon/Symen*: Paroch Xiądz Symeon Syn Grzegorza Telakowski (k. nr 1), Działek Symeon Syn Romana Baranowskiego (k. nr 9), Pałamar Symeon Zaylik

- (k. nr 58) Administrator Xiądz Symeon Paiewski (k. nr 90), Symen Syn Romana Jabłoński (k. nr 10); cerk. Dimitrij > *Dymitry*: Dymitry Syn Gabriela (k. nr 29); cerk. Wasilij > *Wasył*: Syn Wasyl Iwanowicz (k. nr 34); cerk. Maksim > *Maxym*: Parobek Roczny Maxym Syn Teodora Wawryniuka (k. nr 76); cerk. Aristarch > *Arystarch*: Syn Arystarch Antonowicz (k. nr 77);
- pojawienie się interwokalnego [w]: cerk. Ioann > *Iwan*: Żona Maryanna Córka Iwana Kaczanowska (k. nr 5), Maryanna Córka Iwana Berezanka (k. nr 79), Syn Iwan Tymoszuć; (k. nr 85), cerk. Leon, Lew > *Lewko*: Dziewka Teodora z Lewka Jurczuka (k. nr 19);
 - zamianę dawnej miękkiej spółgłoski [t'] na [ć], tzw. ciekanie (cecha brus.): cerk. Tatiana > *Taciana/Tacyanna*: Żona iego Taciana Demianianka (k. nr 18), Tacyanna Ostapianka Onufreiowa (k. nr 92);
 - dyspalatalizację spółgłosek przed dawną samogłoską [e] (cecha ukr.): cerk. Pałagija, wsł. Pielągiejja > *Pelagia/Pelaszka*: Dziewka Pelagia Córka Piotra Zabrocka (k. nr 42), Dziewka Pełaszka z Ryboł Mikitianka (k. nr 93); cerk. Simieon > *Symeon*: Syn Symeon Petrewicz (k. nr 8); cerk. *Damian*, wsł. Diemian > *Demian*: Dziad Wasil Kochański Syn Demiana (k. nr 19); cerk. Fieodor > *Chwedor*: Kornilo Syn Chwedora (k. nr 29); cerk. Artiemij > *Artem*: Syn Artem Tymoszuć (k. nr 85);
 - zamianę nagłosowego [i] na wschodniosłowiańskie [j]: cerk. Iustina > *Ustyna*: Żona Ustyna Corka Tarasa Kapitanowicza (k. nr 97); cerk. Iosif > *Josif*: Pałamar Josif Ziemkowicz Syn Zienia (k. nr 1); cerk. Iakow > *Jakow/Jakob*: Parobek Jakow Syn Piotra Kindiuk (k. nr 42), Dziak Jakob, Syn Xiędza Jana Mieleszkiewicz (k. nr 43), Syn Jakob Michałowicz Tyminski (k. nr 67); cerk. Iustin > *Justyn*: Syn Justyn Antonowicz (k. nr 74 i 75).

W imionach kanonu prawosławnego dochodziło do przekształceń morfologicznych i strukturalnych. Tylko nieliczne formy imion chrzestnych wyekscerpowane z badanego źródła zachowały w swej strukturze cerkiewne wygłosowe *-ij*, np. *Domentii*: Organista Tychon Syn Domentii Kopyczyć (k. nr 16); *Antonij*: Syn Antonij Teodorowicz Kaczanowskić (k. nr 31); *Eudosyi* Parobek Eudosyi Mićuła (k. nr 37); *Wasilij*: Diak Wasylj Syn X^a Alexandra Mińkoski (k. nr 49). Częściej jednak ten element imienia odrzucano lub zamieniano charakterystycznym dla wschodniosłowiańskich

form potocznych sufiksem *-ej* [Citko 2001, 27], np.: cerk. Dimitrij > *Dmitr/Gmiter*: Dziak Filip Syn Dmitra Szeszko (k. nr 13), Parobek Gmiter Syn Jakuba Wawdzieiuk (k. nr 64); cerk. Wasilij > *Wasil*: Gabriel Pazdzieruk Syn Wasila (k. nr 29), Parobek Wasil Syn Grzegorza Ihnatiuka (k. nr 44); cerk. Karpij > *Karp*: Karp Syn Stefana (k. nr 29); cerk. Tarasij > *Taras*: Organista Taras Syn Hermana (k. nr 38); cerk. Kondratij > *Kondrat*: Dziak Kondrat Syn Konstantego Sawicki (k. nr 39); Prokopij > *Prokop*: Dziak Ignacy Syn Prokopa Hryhoruka (k. nr 47), Jan Syn Prokopa Szurbaka (k. nr 85); cerk. Zacharij > *Sachar*: Parobek Sachar Ewdokimow (k. nr 71); cerk. Artemij > *Artem*: Syn Artem Tymoszuk (k. nr 85); cerk. Timofij > *Timofiej*: Organista Wasilii Syn Timofieja Narewski (k. nr 13); cerk. Matfij > *Matffiej*: Syn Matffiej Matffeiewicz (k. nr 40 i 41).

W analizowanym imiennictwie dostrzegamy także inne zmiany morfologiczno-strukturalne. Przykładowo, imiona zaadaptowane w języku staro-cerkiewno-słowiańskim zakończone na *-it* otrzymywały końcówkę *-o*, czyli pod wpływem słowiańskiego formantu *-iło* dochodziło do przekształcenia paradygmatu [Citko 2001, 32–33]: cerk. Kirył > *Kiryło*: Pałamar Kiryło Syn Piotra Klimjuk (k. nr 68).

4. Nazwiska

Kategorię antroponimiczną towarzyszącą imionom stanowią nazwiska rozumiane jako dziedziczne określenia człowieka, przechodzące z ojca, niekiedy też z matki na dziecko, będące elementem identyfikującym i integrującym członków danej rodziny, świadczącym o ich wspólnych korzeniach oraz łączących więziach [Rymut 1999, 9].

Na początku XIX w. na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim nazwiska są już powszechnym sposobem identyfikowania ludzi. Jednostki te wykazują różną przynależność kulturowo-językową, bardzo często wschodniosłowiańską, co możemy bez trudu zidentyfikować na podstawie ich właściwości semantycznych, fonetycznych i strukturalnych.

Cechy wschodniosłowiańskie można dostrzec w dwóch modelach nazewniczych, wyodrębnionych przy opisie nazwisk funkcjonujących na omawianym obszarze. Należą do nich: 1) miana odapelatywne (pierwotne przezwiska), w szerokiej formule obejmujące także nazwy wykonywanych zawodów,

pełnionych funkcji, piastowanych urzędów oraz nazwy etniczne, 2) nazwiska patronimiczne, głównie wywodzące się od różnorodnych form imion⁵.

W nazwiskach powstałych na bazie wyrazów pospolitych (apelatywów), zarówno w strukturach nazw tożsamy pod względem formy z apelatywami, jak i w formacjach pochodnych, tzn. motywowanych leksemami pospolitymi, często tkwią semantycznie zróżnicowane wyrazy pospolite zaczerpnięte z języków wschodniosłowiańskich (ruskich), np.: *Bezzubik* (od bez + ap. wsł. zub ‘ząb’ Dal): Żona Hanna Córka Ignacego Bezzubika (k. nr 9); *Łobacz* (od ap. brus. gw. łobacz ‘człowiek z dużym czołem’ SBH): Żona Maryanna Córka Romana Łobacza (k. nr 9); *Bakun* (od ap. ukr. bakun ‘krzepki tytoń’ Hryn): Jozef Syn Kondrata Bakuna (k. nr 9); *Otiosnik* (może od ap. brus. gw. otiosa ‘część koła w furmance’ SBH): Syn Pawła Otiosnika (k. nr 14); *Monach* (od ap. wsł. monach ‘zakonnik’ Dal): Pałamar Grzegorz Syn Eliasza Monach (k. nr 17); *Kopiyczyk* (od ap. ukr. kopij ‘pika, lanca’ Hryn): Organista Tychon Syn Domentia Kopiyczyk (k. nr 17); *Naliwayko* (od ap. brus. gw. ‘naliwać: o dojrzewającym zbożu’ SBH): Żona Magdalena z Domu Naliwayczanka (k. nr 19); *Kraskiewicz* (od ap. wsł. kraska ‘farba; kwiat; rumieniec’ Dal): Syn S.P. Xiędza Onufrego Stefan Kraskiewicz (k. nr 28); *Prychodzjuk* (od ap. brus. gw. przychodzić ‘przychodzić’ SBH): Eufrozyna Żona Michała z Domu Prychodzjukowa (k. nr 29); *Korsak* (od ap. ukr. korsa ‘płoza w saniach’ Hryn): Dziewka Teodora Korsakowa Wdowa (k. nr 33); *Kaniuczuk* (od ap. ukr. kaniuka ‘gat. ptaka’ Hryn): Parobek Andrzej Kaniuczuk (k. nr 55); *Smoktunowicz* (od ap. wsł. smoktun ‘ten, kto coś ssie’ Dal): Pałamar Jerzy Syn Jana Smoktunowicz (k. nr 63); *Kożanczuk* (od ap. ukr. kożanka ‘rodzaj skórzanej kurtki’ Hryn): Żona Katarzyna Córka Łukasza Kożanczuka (k. nr 65); *Brańko* (od ap. wsł. brań ‘bijatyka, walka’ Dal): Zięć Grzegorz Syn Iwana Brańka (k. nr 84).

Prawdziwe bogactwo nazw osobowych o proveniencji wschodniosłowiańskiej identyfikujemy jednak w korpusie nazwisk odimiennych, które w przeważającej mierze są tzw. formacjami patronimicznymi, nazywającymi ludzi przez wskazanie na jakąś zależność rodzinną. O wschodniosło-

⁵ Te dwa typy nazwisk (czasami z pewnymi wewnętrznymi ich podziałami), a także nazwiska odmięscowe na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu w licznych publikacjach wymieniają badacze, m.in. L. Dacewicz [2014], L. Citko [2001], M. Mordań [2019] i in.

wiańskiej genezie tego typu nazw świadczą obecne w ich strukturze pełne, skrócone, hipokorystyczne, deminutywne formy imion chrześcijańskich, należące do systemu imienniczego Cerkwi prawosławnej, np. *Harasimiuk* (od wsł. Harasim, cerk. Gierasim Tich): Mikita Harasimiuk (k. nr 3); *Lewoniuk* (od wsł. Lewon, cerk. Lieont, Lieontij, Lew Ker, Tich): Andrzej Lewoniuk (k. nr 3); *Ihnatoska* (od wsł. Ihnat, cerk. Ignatij Ker): Żona Maryanna Córka Łukasza Ihnatoska (k. nr 10); *Nikonowicz* (od cerk. Nikon Sup): Żona Tegoż Dominika Córka X^a Samuela Nikonowicza (k. nr 12); *Daniluk* (od wsł. Danił, cerk. Danił Tich): Stefan Daniluk Syn Daniela (k. nr 12); *Michniewicz* (od wsł. Michno, cerk. Michaił, Michiej Tich): Paroch X. Spirydyon Syn X^a Ignacego Michniewicz (k. nr 13); *Omellanowicz* (od wsł. Omelan, cerk. Jemilian Tich): Dziak Jan Omellanowicz Syn Filipa (k. nr 19); *Hryhoruk* (od wsł. Hryhor, cerk. Grigorij Ker): Parobek Mikita Hryhoruk (k. nr 33); *Panasiuk* (od wsł. Panas, cerk. Afanasij Ker, Tich): Dziak Izydory Syn Grzegorza Panasiuka (k. nr 40 i 41); *Korniłowicz* (od wsł. Kornil, cerk. Kornilij Usc): Pałamar Szymon Syn Jakima Korniłowicz (k. nr 43); *Ostapczuk* (od wsł. Ostapko, cerk. Jewstafij Ker, Tich): Dziewka Marta Córka Wasila Ostapczuka (k. nr 44); *Sidorowicz* (od wsł. Sidor, cerk. Isidor Ker, Usc): Chałupnik Kazimierz Syn Antoniego Sidorowicz (k. nr 54); *Owsiej* (od wsł. Owsiej, cerk. Jewsiewij, Jewsij Tich): 2^{ga} Służąca Rozalia Córka Franciszka Owsieja (k. nr 54); *Wawdzieiuk* (od wsł. Wawdiej, cerk. Awdij Ker): Parobek Gmiter Syn Jakuba Wawdzieiuk (k. nr 64); *Chomik* (od wsł. Choma, cerk. Foma Ker, Usc): Dziak Adam Syn Pawła Chomika (k. nr 65); *Tarasewicz* (od wsł. Taras, cerk. Tarasij Tich): Paroch X. Tadeusz Syn Stefana Tarasewicz (k. nr 80); *Hawryłowicz* (od wsł. Hawryło, cerk. Gawriił Ker): Diak Bazyli Syn Alexego Hawryłowicz (k. nr 80); *Charłampowicz* (od wsł. Charłamp, cerk. Charłampij Sup): Diak Wincenty Syn X Mikołaja Charłampowicz (k. nr 81), *Dmitruk* (od wsł. Dmitr, cerk. Dimitrij Ker, Tich): Parobek Nicypor Syn Teodora Dmitruk (k. nr 86); *Zińkiewicz* (od wsł. Zińko, Zinka, cerk. Zinowij, Zinowija, Zinaida Sup): Wikary X Floryan Syn Leona Zińkiewicz; *Artemijuk* (od cerk. Artemij Sup): Żona Maryanna Córka Andrzeja Artemijuka (k. nr 97); *Denisiewicz* (od wsł. Denis, cerk. Dionisij Ker, Tich): Junak January Denisiewicz (k. nr 103).

Pochodzenie antroponimów w dobitny sposób potwierdzają cechy fonetyczne. W analizowanym zbiorze nazwisk można wyróżnić wiele wschodnio-

słowiańskich cech na poziomie fonetyki. Niektóre z nich zostały szczegółowo omówione przy charakterystyce imion i mogą być odnoszone do nazwisk (przede wszystkim odimiennych), dlatego w tym miejscu dokonam tylko pewnych uzupełnień.

W badanych nazwiskach, poza obecnością gardłowego [h] zamiast [g], samogłoski [ch] zamiast [f], przejściem nagłosowego [je] w [o], pojawieniem się interwokalnego [w] itd., zachodzą inne procesy świadczące o ich związkach z językami wschodniosłowiańskimi, m.in.:

- zamiana samogłoski nosowej [a] ustną [u], np. *Bezzubik*;
- półmiękką wymowa spółgłosek [d'], [t'], np. *Otiosnik*, *Wawdieiuk*;
- dziekanie (cecha brus.), tj. zamiana dawnej miękkiej spółgłoski [d'] na [dź], np. *Prychodzjuk*;
- ikanie (cecha ukr.), np. *Naliwayko*;
- wymowa [r] zamiast [r'], w języku polskim [rz], np. *Prychodzjuk*.

Świadectwem wschodniosłowiańskiej genezy pokaźnej grupy nazwisk identyfikujących mieszkańców obwodu białostockiego wyznania unickiego w 1810 r. są sufiksy użyte do ich formowania. Chodzi tu głównie o utożsamiane z antroponimią białoruską i ukraińską formanty nazwiskotwórcze *-icz/-ewicz/-owicz*, *-ik/-yk/-czyk*, *-uk/-czuk*, *-ko* i in., tworzące struktury patronimiczne, które wyrażały preferowaną przez Słowian wschodnich wartość, tzn. uznawanie przez nich za najcenniejsze dobro przynależności do wspólnej rodziny i wspólnego przodka [Kaleta 1998, 30]. Formanty te łączono przede wszystkim z bazami imiennymi, ale nie zawsze wschodniosłowiańskimi, co doprowadziło do powstania niezwykle popularnych na omawianym terytorium hybryd, czyli jednostek antroponimicznych uwzględniających w swych strukturach elementy różnych języków [Citko 1999, Dacewicz 2006]. Przykładowo, rozpowszechniony we wschodniej Słowiańszczyźnie wykładnik formalny *-uk/-czuk* był tu często dodawany do polskich podstaw, np.: *Krawczuk* (od ap. krawiec SW): Żona Katarzyna Corka Michała Krawczuka (k. nr 8); *Stanisławjuk* (od im. Stanisław): Poddany Daniel Stanisławjuk (k. nr 18); *Jurczuk* (od im. Jurek, Jurko, Jerzy MIm): Dziewka Teodora z Lewka Jurczuka (k. nr 19); *Okonomiuk* (od ap. ekonom, okonom SW): Gabriel Okonomiuk Syn Filona (k. nr 29); *Andrzejuk* (od im. Andrzej): Parobek Teodor Andrzejuk (k. nr 33); *Jakubiuk* (od im. Jakub): Jakim Jakubiuk (k. nr 36); *Gryziuk* (od ap. gryz, gryźć SW):

Żona Bogumiła Córka Józefa Gryziuka Baranowska (k. nr 53); *Kowalczuk* (od ap. kowal SW): Żona Barbara Córka Mikołaja Kowalczuka (k. nr 65); *Filipczuk* (od im. Filipek, Filipko, Filip MIm): Żona Regina Córka Wawrzencza Filipczuka (k. nr 68); *Tymoszuk* (od im. Tymosz, Tymoteusz MIm): Syn Artem Tymoszuk (k. nr 85). Podobnie sufiksy *-icz/-ewicz/-owicz*, utrwalone jako wschodniosłowiańskie warianty prasłowiańskiego formantu **-itjo*, najczęściej poszerzonego o element dzierżawczy *-ov-*, *-ev-*, w zbiorze omawianych nazw osobowych były łączone z bazami o polskiej proveniencji, np.: *Janowicz* (od im. Jan): Żona Urszula Córka Woyciecha Janowicza (k. nr 10); *Kotowicz* (od ap. kot SW): Dziak Kasper Syn Szymona Kotowicz (k. nr 17); *Litwinowicz* (od etn. Litwin): Parobek Syn Jana Mikołaj Litwinowicz (k. nr 17); *Koniuchowicz* (od ap. koniuch ‘pasterz koni’ SW): Żona Maryanna Córka Jakuba Koniuchowicza (k. nr 30); *Joachimowicz* (od im. Joachim): Żona Magdalena Córka Michała Joachimowicza (k. 40 i 41); *Sitkiewicz* (od ap. sitko SW): Żona Alexandra Jozefowna Sitkiewiczowna (k. nr 43); *Ambroziewicz* (od im. Ambroży MIm): Żona Agata Córka Józefa Ambroziewiczowna (k. nr 63); *Więckiewicz* (od im. Więcko, wywodzącego się ze staropolskich złożzeń imiennych typu Więcesław, Więcepeł, Więcemir MSt): Żona Dominika Córka X Pawła Więckiewicza (k. nr 68); *Babulewicz* (od ap. baba, babula SW): Prowiz X. Maxymilian Syn Nicefora Babulewicza (k. nr 98).

5. Zakończenie

Podsumowując badania należy podkreślić, że występowanie wschodniosłowiańskich cech językowych w imionach i nazwiskach, które identyfikowały grekokatolickich mieszkańców obwodu białostockiego w 1810 r., nie budzi zdziwienia. Analizowane nazwy osobowe kształtowały się bowiem na polsko-ruskim pograniczu politycznym, narodowościowo-wyznaniowym i społeczno-kulturowym, czyli dogodnej przestrzeni do wzajemnego przenikania się polszczyzny i języków wschodniosłowiańskich. Ważny też był przebieg procesu osadniczego na tym terytorium⁶, w którym kluczową rolę

⁶ Na doniosłą rolę czynnika terytorialnego i osadniczego w kształtowaniu się systemu antroponimicznego na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu wskazywali wszyscy bada-

odgrywała ludność napływająca z Rusi. W kontekście przynależności wyznaniowej osób noszących badane imiona i nazwiska istotny czynnik stanowiły okoliczności powstania Kościoła unickiego, wywodzącego się z tradycji Cerkwi prawosławnej.

Przejawy wpływów wschodniosłowiańskich w analizowanej antroponomii obserwujemy na różnych płaszczyznach: fonetycznej, semantycznej, morfologicznej, strukturalnej. W zakresie imiennictwa wyodrębnione cechy są rezultatem adaptowania się imion kalendarza cerkiewnego do wschodniosłowiańskich systemów językowych. Ruską genezę nazwisk poświadczają apelatywne i imienne podstawy oraz formanty nazwiskotwórcze odnoszone do języków wschodniosłowiańskich.

Źródło materiału

Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, f. 634: Litewski Konsystorz Biskupstwa Unickiego [Литовская греко-униатская консистория], sug.: ap. 1/6: Wykazy duchowieństwa i służby cerkiewnej w powiatach bielskim, drohickim, białostockim i sokólskim z 1810 r.

Wykaz skrótów

Skróty do źródeł

- Dal – Даль В.И., 1978–1980, *Толковый словарь живого великорусского языка*, т. I–IV, Москва.
- Нгун – Грінченко Б., 1907–1909, *Словарь української мови*, т. I–IV, Київ.
- Кер – Керста Р., 1984, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ.
- MIм – Malec M., 1994, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków.

cze zgłębiający tę problematykę, np. M. Kondratiuk [2000, 123–125], L. Citko [2001, 8–11], L. Dacewicz [2014, 19–63], Z. Abramowicz [2015, 11–13], M. Mordań [2019, 29–38]. W moich opracowaniach na temat nazewnictwa osobowego na tym obszarze również podkreślałam wręcz fundamentalną wagę tych uwarunkowań w procesie formowania się antroponomii [np. Bogdanowicz 2004, 117–118; 2018, 55–57].

- MSt – Malec M., 1982, *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- SBH – *Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча*, 1979–1986, т. 1–5, Мінск.
- Sup – Суперанская А.В., 2003, *Словарь русских личных имён*, Москва.
- SW – Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., 1900–1927, *Słownik języka polskiego, tzw. warszawski*, т. I–VIII, Warszawa.
- Tich – Tichoniuk B., 2000, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra.
- Usc – Усціновіч А.К., 2011, *Слоўнік асабовых уласных імён*, Мінск.

Inne skróty

- ap. – apelatyw
- brus. – białoruski
- cerk. – cerkiewny
- etn. – etnonim
- gw. – gwarowy
- ukr. – ukraiński
- wsl. – wschodniosłowiański

Literatura

- Abramowicz Z., 1999, *Imiona szlacheckie na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu w XVI wieku*, [w:] *Nazewnictwo pogranicza Polski*, red. A. Belchnerowska, J. Ignatowicz-Skowrońska, Szczecin, s. 7–23.
- Abramowicz Z., 2015, *Skrócone formy imion chrześcijańskich Podlasian w XVI–XVII w.*, [w:] *Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji*, red. I. Sarnowska-Gieffing, Poznań, s. 11–24.
- Bendza M., ks., 2003, *Przyrzeczenie dane unitom*, „Elpis. Czasopismo Teologiczne Katedry Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku”, R. V(XVI), z. 7–8(20–21), s. 164–283.
- Bogdanowicz E., 2004, *Polskie i wschodniosłowiańskie tradycje nazewnictwa w XVIII-wiecznej antroponomii południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi*, red. B. Tichoniuk, W. Wilczyński, Zielona Góra, s. 117–122.

- Bogdanowicz E., 2018, *Podlaskie nazwiska jako nośnik regionalnego dziedzictwa kulturowego*, [w:] *Języki ruskie w rozwoju historycznym i kontaktach z polszczyzną*, red. L. Citko, s. 55–68.
- L. Citko, 1999, *Formacje hybrydalne w antroponimii polsko-białorusko-litewskiego pogranicza XVI wieku*, [w:] *Nazewnictwo pogranicza Polski*, red. A. Belchne-rowska, J. Ignatowicz-Skowrońska, Szczecin, s. 43–49.
- Citko L., 2001, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok.
- Dacewicz L., 2006, *Hybrydyzacja nazewnictwa mniejszości narodowych jako zjawisko typowe na pograniczach etniczno-kulturowych*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 357–362.
- Dacewicz L., 2014, *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*, Białystok.
- Frykowski J.A., 2014, *Dzieje parafii unickiej pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Mazłach w świetle osiemnastowiecznych wizytacji kościelnych*, „Historia i Świat”, nr 3, s. 135–152.
- Kaleta Z., 1998, *Nazwisko w kulturze Słowian*, „Język Polski”, t. LXXVII(1–2), s. 29–38.
- Kołbuk W., 1998, *Kościół Wschodnie w Rzeczypospolitej około roku 1772. Struktury administracyjne*, Lublin.
- Kołbuk W., 2013, *Wokół kwestii tożsamości narodowej unitów podlaskich*, „Studia Białorutenistyczne”, nr 7, s.11–24.
- Kondratiuk M., 2000, *Nazwiska pochodzenia bałtyckiego w regionie białostockim*, „Acta Baltico-Slavica”, t. 25, s. 123–150.
- Maroszek J., 1996, *Dziedzictwo unii kościelnej w krajobrazie kulturowym Podlasia 1596–1996*, Białystok.
- Maroszek J., 2019, *Katolicy unicy wobec ukazu carskiego 1839 r.*, „Drogi Miłosierdzia”, nr 12 (112), s. 32.
- Matus I., 2015a, *Deklarowanie gotowości przejścia na prawosławie duchownych unickich w obwodzie białostockim w latach 1836–1839*, „Studia Białorutenistyczne”, nr 9, s. 41–54.
- Matus I., 2015b, *Obraz Cerkwi unickiej w obwodzie białostockim na początku XIX wieku*, „Studia Wschodniosłowiańskie”, t. 15, s. 587–608.
- Mironowicz A., 2006, *Kościół prawosławny w Polsce*, Białystok.
- Mordań M., 2019, *Chrześcijańskie dziedzictwo imiennicze utrwalone w nazwiskach mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz*, Białystok.
- Osadczy W., 2007, *Święta Ruś. Rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji*, Lublin.

Rymut K., 1999, *Nazwiska Polaków*, Kraków.

Śliwa T., ks., 1979, *Kościół greckokatolicki na „ziemiach zabranych” (1815–1839)*, [w:] *Historia Kościoła w Polsce*, red. B. Kumor, Z. Obertyński, t. II, 1764–1945, cz. 1, 1764–1918, Poznań–Warszawa, s. 559–576.

Ułaszyn M., 1961, *Materiały do dziejów obwodu białostockiego w latach 1808–1843*, „Rocznik Białostocki”, t. 2, s. 333–374.

EAST SLAVIC LINGUISTIC FEATURES IN THE ANTHROPNOMY OF THE UNIATES LIVING IN THE BIAŁYSTOK DISTRICT IN 1810

ABSTRACT

Key words: Uniate Church, Białystok district, anthroponymy, East Slavic features

The subject of this article is two anthroponymic categories, i.e. names and surnames identifying the Uniates living in the Białystok district in 1810. The analyzed personal names were shaped in the Polish-Ruthenian political, national-religious and socio-cultural borderland, where settlers from Ruthenia played a key role in the past. In the context of the religious affiliation of people bearing the researched names and surnames, the circumstances of the establishment of the Uniate Church, derived from the tradition of the Orthodox Church, were an important factor. All these reasons determined the presence of East Slavic language features in the analyzed resource on various levels: phonetic, semantic, morphological and structural. In terms of naming, the distinguished features resulted from the adaptation of the names from the Orthodox calendar to the East Slavic language systems. The Ruthenian genesis of surnames is confirmed by the appellative and nominative bases, as well as surname formants related to East Slavic languages.